

ŽINIASKLAIDA

Mes visi panikuojame

Londonietė **Sandra Gaudenzi** dešimt metų dirbo televizijos prodiusere ir ruošė reportažus kultūros temomis. Vėliau ėmė dėstyti universitete ir apsigynė daktaro disertaciją apie interaktyviąją dokumentiką bei naujausius būdus, kaip fiksuoti realybę. Konferencijos ir kūrybinių dirbtuvių „Cross Media Zen“ viešnia duodama interviu IQ apžvalgininkei **Levai Rekšytei** tvirtino, kad kalbėdami komunikacijos temomis teoretikai ir praktikai ėmė itin dažnai linksniuoti empatiją. Kuo ji susijusi su žiniasklaida, realybe ir „Brexit“?

☑ Kaip apibrėžtumėte sąvoką „interaktyvioji dokumentika“?

– Pateiksiu įdomų pavyzdį. 2007 m. Londono menininkai sukūrė projektą, kurio dalyviai važinėjasi dviračiais po miestą turėdami išmaniuosius telefonus ir ausines. Balsas per ausines klausinėja ir pageidauja įvairių dalykų. Pavyzdžiui, prašo pasirinkti rūpimą vietą mieste. Kai joje stabteli, balsas paragina įvardyti, kodėl nurodei būtent šią lokaciją, ir tavo pasakojimą įrašo. Paskui gali sužinoti, kas pasirinko šią arba netoli esančias vietas, tų žmonių istorijas. Išgirsti visiškai kitokių asmeninių pasakojimų apie miestą – tavo požiūris neišvengiamai išsiplečia. Tai interaktyviosios dokumentikos pavyzdys mene; linijinės medijos – televizija, laikraščiai, radijas – nepajėgios dokumentuoti realybės keliais sluoksniais.

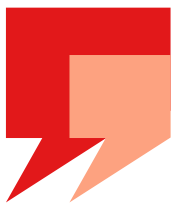
Interaktyvioji dokumentika, kitaip tariant, reiškia, kad mus supančiai realybei, apie kurią norime kalbėti, dokumentuoti naudojamos interaktyviosios medijos. Pastaruosius penkerius metus organizuoju konferencijas „i-Docs“, kurių pavadinimas šifruojamas kaip interaktyvioji dokumentika. Išgirstą žodį „dokumentika“ žmonės iškart sieja *video* žanru, bet šiuo atveju tai ne tik jis. Dabar dažniau vartoju, mano manymu, tikslesnį „interaktyvaus faktinio pasakojimo“ terminą.

Skaitmeninėms medijoms atėjus į mūsų namus ir tapus ne tik darbo, bet ir laisvalaikio dalimi, informacija ėmė pasiekti kur kas dažniau ir visai kitokiu mastu. Laikraščiai, radijas, televizija – linijinių medijų rūšys – turėjo prisitaikyti prie naujų informacijos vartojimo įpročių, ir mes vis dar išgyvename šią adaptacijos fazę. Dabartiniiais laikais mums svarbu suvokti, kad pasaulis neegzistuoja, jei su juo nesąveikaujame. Interaktyviosios medijos paremtos esmine žmogaus egzistavimo ir pasaulio suvokimo logika.

☑ Tad šie laikai ir skaitmeninės interaktyviosios technologijos yra artimesnės žmogaus prigimčiai nei ankstesnioji vienakryptė komunikacija?

– Anksčiau pasaulis ir komunikacija jame išties veikė tiesiomis linijomis: darbą dirbdavai iki gyvenimo galo, gyvendavai sėsliai arba bent jau sėsliau nei dabar, siųsdavai laiškus, menas taip pat buvo vienakryptis. O šiandien visomis išgalėmis stengiamės gauti nuorodas, kaip naviguoti kur kas kompleksiškesniame pasaulyje, kuris tapo toks efemeriškas, greitas, nenusipėjamas, kad mums vis sunkiau jame būti. Atkreipiau dėmesį, kad įvairiose konferen-

Anksčiau pasaulis ir komunikacija jame išties veikė tiesiomis linijomis: darbą dirbdavai iki gyvenimo galo, gyvendavai sėsliai arba bent jau sėsliau nei dabar, siųsdavai laiškus, menas taip pat buvo vienakryptis.

► cijose ir pranešimuose komunikacijos tema pastaruoju metu itin dažnai kalbama apie empatiją. Suklusau ir ėmiau gilintis, kodėl. Priėjau prie išvadų, kad visa ši retorika iš tiesų yra apie mokymąsi priimti taip, kaip yra, kantrybę ir kūrybiškumą. Turime suvokti, kad kartais, gyvendami tokioje pašėlusioje realybėje, privalome būti atlaidesni sau ir kitiems, suprasti, jog nesėkmės kartais yra gerai, nes jos skatina mokytis, sklandžiai pavykstantys darbai turi būti ne duotybė, o siekiamybė. Gana keista, kad per pastaruosius dešimt metų tokia problematika tapo šių dienų inovacijų ir skaitmeninių medijų leitmotyvu. Tačiau taip nutiko ne be reikalo – dabar visi panikuojuame. Mus nuolat ragina būti lanksčius, kūrybiškus, pamiršti tai, ką mokėmės vakar, nes šiandien tos žinios jau seniena. Tai gali sukelti sumaištį, pyktį ir neviltį. Ne veltui išpopuliarėjo psichologinio pobūdžio paskaitos, kurios moko, kaip gyventi. Jose stengiamasi

mus atpalaiduoti ir įtikinti, jog visiškai normalu, kad mes tiek daug nespėjame ir nežinome, kaip viskas klostysis rytoj. Taip tiesiog turi būti, toks etapas.

■ Sociologas Zygmuntas Baumanas šiuolaikinį etapą vadina *takiąja modernybe (liquid modernity)*, kuriame vienintelis nuolatinis dalykas yra pokytis.

– Tai faktas. Mes kaip individai šiandien turime gerokai pakovoti už tai, kad keistūsi ne viskas. Kad mūsų gyvenimuose būtų stabilų dalykų, kurie mums suteikia tikrumo jausmą. Šiandien kaip niekad aiškinamės, kur ir kodėl esame. Kuriame visai kitus realybės modelius, griebiamo tai, ką matome aplinkoje, ir bylojame apie savo legitimumą. Toks reiškinys nenaujas, tiesiog šioje skaitmeninėje visuomenėje mokomės pozityviai priimti pokyčius ir juos išnaudoti. Ateis laikas, kai visuomenėje bus daugiau stabilumo.

Ar šių dienų žiniasklaida efektyviai išnaudoja interaktyviąją dokumentiką?

– Didžiausias interneto kaip medijų pranašumas yra gebėjimas išreikšti kompleksiskumą. Televizijos ir laikraščiai, turėdami ir internetinį kanalą, interaktyviąją dokumentiką išnaudoja dar gana skurdžiai. Dažniausiai jie renka *copy-paste* funkciją turiniui perkelti, užuot išplėtę savo pajėgumus. Tai nelabai blogai, tik naudos tiek pat, kaip nuo arklio persėdus į automobilį judėti tuo pačiu greičiu.

Tokie laikraščiai kaip „The Guardian“ ar „The New York Times“ jau kuris laikas investuoja į savo internetinę strategiją ir

operatyviai atsakinėti. Tai tik vienas iš daugelio šiuolaikinių virsmų: sukuriama siekiant vieno tikslo, o paskui tai išvirsta į kažką kitą, kas tampa nekontroliuojama. Tokiomis aplinkybėmis reikia, kad vartotojas paprasčiausiai būtų sąmoningas ir atsakytų sau, kodėl naudojasi viena ar kita sistema, kam ji reikalinga, kokią funkciją atlieka, ir neišklystų už šių ribų.

Kadangi kalbamės ką tik po „Brexit“ referendumo, ką jis reiškia jums? Ar šis įvykis galėtų iliustruoti jūsų tekstuose dažnai minimą daugialypę realybę (*multiple realities*)?

Pasirenkame tik tai, kas mums aktualu, įdomu, vertinga, kartu pritaria mūsų nuomonei bei pasaulėžiūrai.

buria žmones, kurie rūpinasi, kad tinklalapyje atsirastų šis tas daugiau nei tik įprastas straipsnis. Jie svarsto, kuo galėtų būti naudingi ir įdomūs po kelerių metų. Kol kas jų ieškojimai nėra „oho“, bet jie jau tinkamame kelyje. Beje, „The Guardian“ internete skaito gerokai daugiau nei pusė jų auditorijos. Nebegalima ignoruoti tokių skaičių. Bet kuri žiniasklaidos priemonė, kuri užsimerkusi kartos, kad vis tiek liks žmonių, besirinkiančių tradicinį variantą, yra pasmerka žlugti.

Šiandien žiniasklaidos vartotojams būdingas „mano žurnalistikos“ (*my journalism*) efektas, kai, nebeaprėpdami daugybės informacijos šaltinių, esame linkę pasirinkti tik atitinkančius mūsų požiūrį ir nuostatas. Ar tai ydinga ir iš esmės susiaurina realybę?

– Anksčiau žmonės užsukdavo į biblioteką ir, atsitiktinai pamatę dėmesį patraukusios knygos viršelį, nutardavo ją pavarstyti, galiausiai parsinešdavo namo. Tačiau dabar, jei intensyviai ir nelabai sumaniai naudojames informacija, nebepajėgdami jos atsirinkti, imame kiek įmanydami siaurinti srautą. Pasirenkame tik tai, kas mums aktualu, įdomu, vertinga, kartu pritaria mūsų nuomonei bei pasaulėžiūrai.

Tinkamas pavyzdys yra elektroninis paštas, sukurtas tam, kad turėtume patogesnę prieigą ir galėtume bet kada gauti ar išsiųsti laiškus. Tačiau dabar didžioji dalis mus pasiekiančių laiškų nereikalingi, o ir reikalinguosius jau sunkiai pajėgiame

– Esu prancūzė italė, Jungtinėje Karalystėje gyvenanti apie 23 metus. Mano profesinis gyvenimas susiklostė Londone, kur visuomet jaučiausi esanti daugiakultūris bendruomenės dalis, o sutikti tikrą anglą – retas įvykis. Po „Brexit“ supratau, kad gyvenau tarsi burbulė, kuriame net nenutuokiau, jog taip galėtų nutikti. Realybės iš tiesų prasilenkė.

Jungtinės Karalystės pasirinkimas išstoti iš ES visų pirma nusizengia mano žmogiškiesiems principams: šeimoje buvau auklėjama, kad įvairovė yra vertė, padedanti suprasti ir išmukti daugiau. Negaliu išvengti racionališios šio sprendimo pusės, manau, jog britai pasidavė panikai ir baimei. Žmonės nebežino, kur ieškoti teisingos informacijos ir kuo tikėti, o taip nutikus imi galvoti, kad vienas gyventum ramiau ir geriau. Tai animalistinė reakcija.

Svarbiausia ne tai, ar būsime turtingesni atsiskyryje. Esmė yra vienybė ir bendrumas, didysis klausimas turėtų būti, kaip priimti kitą, kuris yra kitoks. „Brexit“ kontekste šis aspektas nebetenka prasmės. Europa kaip sąjunga, mano manymu, pirmiausia suteikia pasirinkimą ir galimybių matyti, kurti, dirbti gerokai plačiau. Daug dalykų – miestų, ūkių, kelių, kūrybinių projektų – nebūtų, jei ne vieningos Europos idėja. Atėjo metas prisiminti jos pranašumus, kurių tarsi neturėjome laiko reflektuoti ir kuriuos priėmėme kaip duotybę. Turime surasti bendrąją realybės vardiklį. ■

S. Gaudenzi

- Gimė 1967 m.
- Dešimt metų dirbo televizijos prodiusere, vėliau, nuo 1999 iki 2013 m., dėstė interaktyviųjų medijų teoriją Londono komunikacijos koledže.
- Konsultuoja, veda paskaitas ir rašo publikacijas apie interaktyvias realybės naratyvus.
- Viena interaktyviosios dokumentikos konferencijos „i-Docs“ organizatorių ir „Kūrybiškos Europos“ MEDIA paprogramės finansuojamų interaktyviųjų istorijų vystymo mokymų „IF Lab“ studijų vadovė.
- Skaitmeninių kultūrų tyrimų centro (Jungtinė Karalystė) mokslo draugijos narė.
- Viena Londone vykstančio renginio „Flying Monkeys“, kurio tikslas – suburti profesionalų bendruomenę, galinčią dirbti interaktyviųjų realybės pasakojimų srityje, organizatorių.